

А. Казанцев, канд. фіз.-мат. наук,
Астрономічна обсерваторія
Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ

ПАМ'ЯТІ ЛІДІЇ МАТВІЇВНИ ШЕРБАУМ

7 листопада 2016 р. завершився життєвий шлях Лідії Матвіївни Шербаум, багаторічного наукового працівника Астрономічної обсерваторії, кандидата фізико-математичних наук.

Лідія Матвіївна народилася 27 березня 1932 р. у Києві. Отримала астрономічну освіту на фізичному факультеті Київського державного університету. До роботи в Обсерваторії вона приступила в 1957 р., коли в усьому світі проходив Міжнародний геофізичний рік. У тому самому році в Обсерваторії розпочалися регулярні фотографічні спостереження метеорів. Лідія Матвіївна разом з колегами займалась впровадженням методики спостережень та їх обробки. За цією методикою велися спостереження метеорів та розраховувалися елементи їх орбіт протягом наступних трьох десятиліть. Але головний науковий інтерес для Лідії Матвіївни становило дослідження еволюції орбіт метеорів, астероїдів та комет шляхом чисельного інтегрування.

На превеликий жаль у колі київських астрономів небесно-механічний набрям досліджень не отримав широкого й систематичного характеру. Не була створена школа небесної механіки, де б могли готуватися фахівці з цієї важливої галузі астрономії. Потягом десятиліть окремі науковці займалися такими питаннями й отримували

певні наукові результати. Залишаючи науку, вони не залишали по собі послідовників, які б продовжували їхні дослідження. Звичайно, в університетському курсі вивчення астрономії студенти отримували певні початкові знання з небесної механіки. Детального ознайомлення з аналітичними та чисельними методами еволюції орбіт тіл Сонячної системи не проводилось. То ж Лідія Матвіївна також мала самостійно входити в цю важливу наукову проблему. Розпочавши в 60-х роках знайомство з теорією чисельних методів інтегрування, вона вже в 1973 р. успішно захистила кандидатську дисертацію на тему "Еволюція метеорних роїв".

У ті роки розрахунки виконувались на електронно-обчислювальних машинах, кожна з яких займала кілька кімнат в головному (червоному) корпусі Університету, а їх потужність була помітно нижчою, ніж в сучасних персональних ЕОМ. Дані в ЕОМ вводились через перфокарти, сумарна маса яких для окремих великих програм вимірювалась в кілограмах. То ж Лідії Матвіївні, як і іншим співробітникам, котрі вели свої обчислення, доводилось кілька разів на тиждень нести від Обсерваторії до червоного корпусу кілограми даних та повертатись назад з тими ж даними та ще й з кілограмами паперу, на якому містились результати обчислень.

Дещо пізніше Лідія Матвіївна розпочала дослідження еволюції орбіт астероїдів, в яких головна увага відводилась вивченню люків Кірквуда в головному поясі. Спільно з колегами були отримані результати, які досить детально пояснювали механізм утворення люків. І по сьогоднішній день ці результати не втрачають своєї актуальності.

Ряд робіт Лідії Матвіївни з її колегами присвячений взаємозв'язку астероїдів з коротко-періодичними кометами. В тих публікаціях ще в 80-ті роки минулого століття було вказано на можливий генетичний зв'язок між цими тілами. Подібна точка зору на сьогодні набрала помітно ширшого обговорення, а існування таких тіл, як комети головного поясу вже може розглядатися як певний спостережний аргумент на її користь.

У 1992 р. Лідія Матвіївна пішла на пенсію. Та зв'язків з Обсерваторією й колегами вона не розірвала. Навіть до останніх тижнів свого життя Лідія Матвіївна, хоча і в телефонному режимі, обговорювала з колегами ті ж наукові проблеми, яким присвятила 35 років своєї роботи в Обсерваторії.

Похована Лідія Матвіївна Шербаум в Києві на Берковецькому кладовищі (ділянка № 125). Під час поховання, яке проходило за іудейським ритуалом, труну не відкривали. Такий ритуал існує для того, щоб присутні при похованні зберегли в пам'яті образ померлої людини таким, яким вони знали його при житті. То ж і ми будемо пам'ятати Лідію Матвіївну саме такою, життєрадісною й енергійною. А її наукові результати ще стануть в нагоді наступним поколінням науковців у поясненні нерозкритих таємниць Сонячної системи.